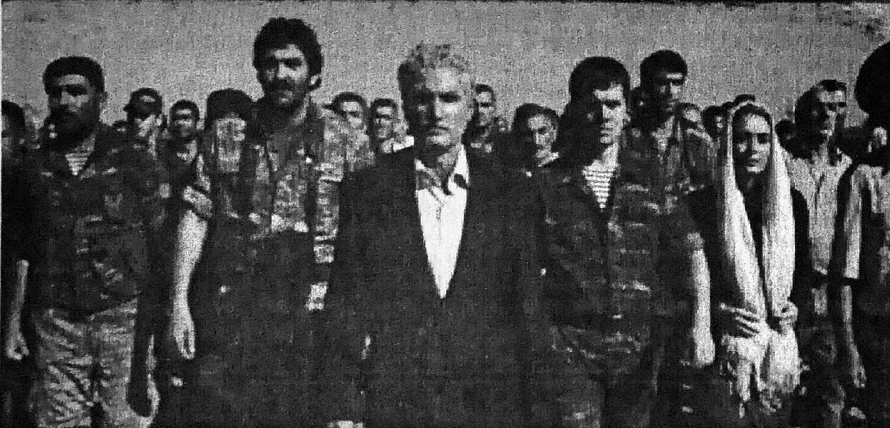

Cahangir MƏMMƏDLİ

(əvvəli ötən sayımızda)

Drakon onu mütləq "vuracağı" ilə hədələyir. Lakin filmin müəllifləri onların bir-birinə münasibətini ayırd etmək üçün tamaşaçıya güclü təsir edən bir məqam "tapırlar". Erməni cəlladı Levonun axtarışı zamanı meşədə dərin bir yarğana yumalanan Drakonu Pələng xilas edir. Əlbəttə, Drakon bununla Pələngi bağışlayana oxşamır. Ancaq düşmən güllesi Pələngi yere sərəndə Drakon onu ağışına alır və can verməkdə olan bu cəsərtli oğlanın ölümünə çəkdiyi nəresi ilə tamaşaçıda qəti bir intiqam hissi yaradır. Filmin bu anında cavan aktyor Elvinin və Rzanın ustalıqı tamaşaçını, sözün həqiqi mənasında riqqətə gətirir...

Daha bir obraza diqqət yönəltmək istədim. Bu həm romanda, həm də filmdə real həyatla təcəssüm olunan, lakin bədii təxəyyülün daha da ucaltdığı "katib" obrazıdır. Biz Kommunist Partiyasının o zaman ideoloji vassalları olan rayon partiya komitələrinin birinci katiblərini sovetlərin süqutundan sonra yalnız damğalamaq və lənətləməklə məşğuluq. Aqil Abbas dövrün yaşadığımız reallıqından doğan bir həqiqətə son dərəcə səmimi yanaşmış, yeni ideoloji kanonları aşaraq içərisində yaxşı kadrların da olduğu yaxşı katiblərin ümumiləşdirilmiş obrazını yaratmışdır. Böyük aktyorumuz Fuad Poladovun böyük ustalıqla oynadığı bu katib obrazı "Dolu" filminin realizmə bədii münasibətinin yadda qalan faktı kimi çox maraqlı alınmışdır. Bu katib qulluğunda durduğu ideologiyadan daha çox Vətən, torpaq, xalq haqqında düşünür. Yuxarıdan ala bilmədiyi köməyə görə xəcalət hissi keçirir. Ermənilərin divan tutduğu kəndlərə, insanlara görə zülm çəkir.

Real gerçəklik və bədii həqiqətin harmoniyası

YAXUD BİTMƏMİŞ BİR FILM HAQQINDA DÜŞÜNCƏLƏR

Vətənə, xalqa, xalqın faciələrinə biganəlik göstərən yuxarılara qəzəblənir və telefonda tamaşaçının da yeğin etdiyi lap "yuxarıya", bütün ölkəyə cavabdeh adamın ünvanına səslənərək: "Biqeyrət doğulmusunuz, biqeyrət də öləcəksiniz!" kimi bir nidadan sonra intihar edir. Bu səhnənin təsir gücünün böyüklüyü təkcə onunla təyin oluna bilər ki, həmin epizodda - katibin telefonla "yuxarının" ünvanına səsləndirdiyi səsi nidadda tamaşaçıdan alqış səsi ucalır və sanki hamı ədalətin zəfərini qarşılayır... Əlbəttə, bu səhnənin möhtəşəmliyini təkcə katibin kəsərlə sözü, onun necə intihar etməsinin rejissor tapıntısı deyil, həm də Fuad Poladovun aktyor sənətkarlığı təmin etmişdir.

Filmə tamaşa etdikcə məndə (deməli, tamaşaçıda) belə bir qəribə assosiasiya yaranır: ssenari, rejissor və aktyor tandemi yalnız o zaman ortaya çıxır ki, onların üçü də sənət-

də təhlil etmək çətindir. Lakin qısaca da olsa qeyd etməliyəm ki, Azərbaycan kino sənətində öz uğurları olan Şamil Süleymanlının müəllim obrazı, Fərhad İsrailovun millis rəisi, Rövşən Ağayevin, Cavanşir Hədiyevin, Faiq Kərimoğlunun, Vüqar Vəlixanovun döyüşçü obrazları ustalıqla yaradılmışdır. Əjdər Ağayevin yaratdığı Levon obrazı erməni xislətinin xarakterini açmaq baxımından maraqlı alınmışdır. Nair Şirməmmədovun Aram, Mayak Kərimovun həbsxana rəisi, Sadiq Əhmədovun dustaq obrazları da güclü təsir bağışlayır.

Bəstəkar Polad Bülbüloğlunun hadisələrin ovqatına uyğun musiqisi filmin sənətkarlıq keyfiyyətini artıran fakt kimi xüsusi qeyd olunmalıdır.

Mən bir daha Aqil Abbasın əsərdəki sənətkarlığına qayıtmaq istədim. Azərbaycan oxucuları Aqil Abbasi bəlkə yazıçıdan çox vətəndaş qeyrətli bir insan kimi yaxşı tanıyırlar. Aqilin əsərlərinin güc mənbəyi real həyatın özüdür. Bu əsərdə isə o real həyatı yazıçı şəxsən izləmiş, müxtəlif cəbhə nöqtələrində saysız-hesabsız dəfə döyüşçülərin yanında olmuşdur. Amma o zamanlar Aqil döyüş bölgələrində əsər yazmaq üçün olmurdu. Aqili döyüşçülərin yanına vətəndaşlıq vicdanı, qarabağlı üreyi aparırdı. Mən o vaxtlar Aqilin də taleyindən çox qorxurdum. Amma Aqil o döyüş nöqtələrinə getməyə bilməzdi. Çünki Aqilin özündə də onun yaratdığı Drakon obrazının cəsərti var.

Aqil Abbas o bölgələrdə gördüklərini bir gün "Dolu" adlı o romanda qələmə aldı. Qələmə aldı və möhtəşəm bir əsər yaratdı. Sonra Elxan Cəfərov bu romandan bir "Dolu" filmi yaratdı. Bu "dolu"lar rusun ölüm saçan "qrad" silahından doğub, bir romanın və bir filmin zaman ağrısı, Qarabağ ağrısı, xalq zilləti ilə dolu bir sənətkarlıq keyfiyyətini ortaya qoydu. Operatorlar Tariverdi Tariverdiyevin, Asif Şirəliyevin rejissorlar tərəfindən yaradılan möhtəşəm döyüş səhnələrini lentə almaqlarında tutmuş bütün yaradıcı heyətin vətəndaşlıq qeyrətli ərsəyə gətirdikləri bu filmə baxışdan sonra üreyində azacıq da olsa, Vətən, torpaq, millət qeyrəti olan hər kəs Qarabağ uğrunda ölüm-dirim savaşına yollanmaq istəyir. Filmin bütün qayəsi də bundadır.

Daha bir məqam Aqil Abbasın TV efirindəki söhbətində də xatırladığı kimi bu filmin axırında "Filmin sonu" titri yoxdur. Çünki Qarabağ uğrunda xalq döyüşü hələ bitmədiyi kimi, "Dolu" filmi də bitməmişdir. Qarşıda Qarabağ mövzusunda bu filmin möhtəşəm davamı durur.

karlıq meyarlarına malik olur. Bu qənaət tamaşaçıda Pələngin anasının obrazı ilə təməllənir. Pələngin anası ermənilərin viran qoyduğu, balasını, ərinə, qardaşını əlindən aldığı Qarabağ qadınlarının o qədər gerçək obrazıdır ki, bu hadisələri yaşamış hər kəs onu öz anası, öz bacısı, öz doğması hesab edir. Şəxsən mən bu anda oğlu Füzulinin Məngəlanəta dağında öldürülmüş doğma bacımı, Ağdam uğrunda vuruşlarda şəhid olmuş tanıdığım neçə-neçə doğma anaları xatırladım. Aktrisa Gülnar Qurbanova mənim tanıdığım, şəhid oğullarının meyitləri üstündə ağı deyən həmin anaların ümumiləşdirilmiş obrazını o qədər real detallarla ifa edir ki, o dərdi, o ələmi bir daha yenidən, bəlkə elə həmin ağrı ilə yaşamaq oluruq. Onun yerləşdiyi də, bütün hərəkətləri də, danışdığı tərz də, üzünün üzgün ifadəsi də mənim tanıdığım o şəhid analarının unudulmaz həqiqətlərini ortaya qoymuşdur.

Bu filmde obrazlar qalereyasını bütövlük-